Van Eyck
in Maaseik

Een verhaal van oude Meesters
en hedendaagse Graffiti

VISIT**MAASEIK**

Deze wandeling start aan de balie van Visit Maaseik, Markt 45.

Het Stadsbestuur van Maaseik honoreerde Jan en Hubert Van Eyck als ereburgers in 2022. De reden waarom deze eer de gebroeders toekomt wordt tijdens de wandeling uitgelegd!

Via de Lekkerstraat, de Capucienenstraat en de Loerstaat wandelen we naar de Burgemeester Philipslaan.

Eerst een woordje uitleg over het gezin Van Eyck:
Jan van Eyck stamt uit een gezin van minimaal vier kinderen. Over de ouders is er helaas niets geweten. De vier kinderen heten, gerangschikt volgens leeftijd, Hubert, Margriet, Jan en Lambert. De schrijfwijze van deze namen varieert in de naslagwerken nog wel eens, zo vinden we ook Hubrecht, Margaretha, Johannes en Lambrecht terug.

Hubert werd geboren rond 1370 en overleed in 1426. Van Margriet hebben we geen gegevens. Van Lambert weten we dat hij stierf na 1446. Dat jaar vroeg hij de herbegraving van zijn broer Jan aan.

En Jan van Eyck? Hij zou geboren zijn rond 1390 en trouwde met een zekere Margriet in 1433. Ze hadden minstens twee kinderen. Eén van deze twee was zeker een meisje, Livina of Leyvine, over haar later meer. Jan overleed op 9 juli 1441.

Het vermoedelijke geboortejaar 1390 was meteen de reden voor Maaseik om in 1990 een grootse viering '600 jaar Van Eyck' te organiseren. Met maar liefst drie exposities om de schilder Van Eyck en zijn werk door te lichten. De plaatselijke kunstenaars Jan Winkels en Jan Peeters werkten hieraan mee.

Johannes de Evangelist, Jan Winkels

Lam Gods, Jan Peeters

2020 zou het feestelijke 'Van Eyck Jaar' worden, maar helaas gooide de COVID-19-pandemie roet in het eten. Om het goed te maken hebben we de jaren nadien binnen het project 'Van Eyck goes graffiti' drie indrukwekkende murals gerealiseerd.

*Op de zijgevel bij de Carrefour vinden we het eerste werk: **The Toss**.*

De felle blik van de man trekt direct de aandacht! Graffiti artiesten Niels en Kaspar (Studio Giftig) zochten inspiratie in de man met de rode tulband. Het werk zit vol symboliek. De ring staat symbool voor de eeuwige verbondenheid tussen man en vrouw; zoals het schilderij 'Het echtpaar Arnolfini' bol staat van huwelijkssymboliek. De kardinaalsvogel verwijst naar de religieuze thema's van Van Eyck. De varens vind je terug in de paradijselijke tuin van het Lam Gods.

De artiesten hebben in hun werk ook een doodshoofd verborgen, dit staat symbool voor ijdelheid. Vind je het terug? Een tip nodig? Die vind je achterin.

*We steken nu de straat over en via de Rosmolenstraat komen we, op de hoek met de Pelserstraat, bij de volgende **graffitimuur van Graffiti artiest Smug**.*

Dit werk is een hedendaagse interpretatie van 'de tronende Christus', die je terugvindt op het middenstuk van 'Het Lam Gods'. Deze eigentijdse god zit er vrij relaxt bij! De rapper, met trendy outfit in het herkenbare rood, bestudeert de passanten in de straat. Smug, internationaal gerenommeerde kunstenaar, komt oorspronkelijk uit Australië, maar zijn thuisbasis is al twintig jaar Schotland. Hij maakte deze mural in zijn eentje, in vier dagen tijd, een indrukwekkende prestatie! Smug heeft net zoals Van Eyck zeer veel oog voor detail. Kijk maar eens naar de glazen staf, de stoffen en de plooien in de kledij.

*We wandelen verder door de Pelserstraat en in de Halstraat stoppen we aan het **vakwerkhuis**.*

Let op de Maaslandse taal die hier wordt gebruikt. We komen er later op terug bij de lijfspreuk bij Jan van Eyck. Een mooie plek voor een beetje poëzie. Herman Hendrix uit Maaseik schreef een gedicht in het Maaslands dialect (ter gelegenheid van 600 jaar Van Eyck), waaruit we jullie graag de eerste strofe laten lezen.

Al luuët gans Bourgondië
zi-jn Hertoge kalle
Met sjouwers van waelj
en kroeëne van goud,
Bekèendkeid kraeg Jan van Eyck,
t meiste van alle,
Dae mèt Margaretha van Eyck
waas getrouwd.

*Via de Bosstraat komen we terug op het marktplein. Hier houden we halt aan het **Stadhuis**.*

Aan de buitengevel kan je twee werken van Jan Van Eyck bewonderen. De man met de rode tulband en het portret van zijn vrouw Margareta.

Vermoedelijk is de man met de rode tulband een zelfportret van Jan van Eyck (1437, National Gallery te London). Let op zijn lijfspreuk '**als ich can**', wat zoveel betekent als 'zo goed als ik kan'. De bescheidenheid die hieruit klinkt siert hem. Maar wij Maaseikenaren durven hem gerust geniaal te noemen. Hij was niet de uitvinder van de olieverf, maar perfectioneerde zeker wel de techniek van het schilderen met olieverf. Zijn zin voor detail, de kleuren en de lichtinval zijn ongeëvenaard. Woorden schieten eigenlijk tekort om zijn talent te beschrijven!
Margaretha van Eyck is waarschijnlijk een portret van de vrouw van Jan van Eyck. We vermoeden dat dit zijn laatste werk is geweest. Het opschrift luidt in vertaling "Mijn echtgenoot Johansen heeft mij voltooid in het jaar 1439, de 17de juni". Ook hier vind je het devies 'als ich can' terug. Dit motto is duidelijk te herkennen als Maaslands dialect.

We wandelen verder via de Grote Kerkstraat naar de kerk. Als de St.-Catharinakerk open is, moet je zeker even binnen gaan. Vooraan links vind je de ***reproductie van Aelman van het Lam Gods****.*

Het Lam Gods is zonder twijfel het meest bekende werk van 'Van Eyck'. Volgens de inscriptie op de lijst was Hubert van Eyck de grootste schilder die ooit geleefd had en was hij diegene die het werk begon. Jan, 'de tweede in de kunst', was diegene die het werk voltooide op 6 mei 1432. Het origineel kan je in al haar glorie bewonderen in de Sint-Baafskathedraal van Gent.

Een originele 'Van Eyck' in Maaseik? We blijven er van dromen. Je kan trouwens een stadsgids inhuren om in groep het detective-spel over een verloren gewaande 'Van Eyck' te spelen. Voor de kids is er een puzzelzoektocht waarin 'Van Eyck' een belangrijke rol speelt.

We wandelen verder langs de Sionstraat. Daar lag het 15de-eeuwse ***klooster van de zusters Agneten****, 'het groot klooster' in de volksmond.*

Enkel de schuur (nu een restaurant) en het ziekenhuis op huisnummer 17 (nu een B&B) zijn bewaard gebleven. Het waren ook deze Agneten die, buiten de wal ter hoogte van Kloosterbempden, een klooster hadden. Hierover later meer.

Aan de ovonde wandelen we naar rechts. Tegen de zijgevel van het vroegere belastingkantoor (op de hoek met de Bleumerstraat) hangen nog twee afbeeldingen van beroemde Van Eyckschilderijen.

De Madonna met kanselier Rolin (Jan van Eyck 1435, Musée du Louvre, Parijs).

Nicolas Rolin (1376-1462) kwam, kort na de dood van Jan zonder Vrees, in dienst van diens zoon Philips de Goede terecht. Hij was een heerszuchtig en vermogend man. Wat in het schilderij opvalt is dat de kanselier en Maria op gelijke hoogte staan. Uit röntgenfoto's blijkt dat Jan van Eyck hem oorspronkelijk met een goedgevulde beurs had afgebeeld. Die beurs heeft hij blijkbaar achteraf verwijderd. Er zijn verschillende pogingen gedaan om de stad op het schilderij te identificeren. Maar waarschijnlijk heeft de bereisde Van Eyck een eigen landschap samengesteld.

Wist je dat Jan van Eyck, in opdracht van Filips de Goede, meerdere reizen maakte om daar 'geheime aangelegenheden' te regelen? Hij kende zijn wereld, daar mogen we vanuit gaan. Zo heeft Philips de Goede hem naar Portugal gestuurd om twee schilderijen te maken van Isabella van Portugal. Toen Philips de schilderijen zag werd hij smoorverliefd en uiteindelijk trouwde hij met Isabella en kregen ze drie kinderen!

Als je goed kijkt zie je tussen de pilaren opnieuw de man met de rode tulband opduiken als een rode draad doorheen deze wandeling 🙂.

De Madonna met kanunnik Joris van der Paele (Jan van Eyck, 1434-1436, Groeningemuseum te Brugge).

Dit is, na het Lam Gods, het grootste werk van Jan Van Eyck. Het is een toonbeeld van zijn vakmanschap! Kijk maar eens naar de realistische weergave van het gezicht van de kanunnik. De rimpels en aders zijn zo precies geschilderd dat men vandaag zelfs een medische diagnose kan stellen. De kanunnik leed aan 'arteritis temporalis', een ontsteking van de slagader bij zijn slaap.

Eén van de bronnen die Maaseik als geboortestad vermelden is '**Het schilderboeck van Karel van Mander**'. De Stad Maaseik kocht dit werk aan in 1604. Het wordt bewaard in een kluis in de bibliotheek. Inmiddels omvat de Van Eyck-bibliotheek van Maaseik tientallen publicaties over Van Eyck en zijn oeuvre.

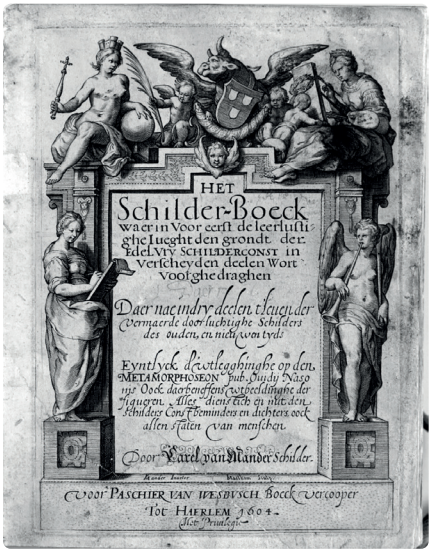

We steken de Bleumerstraat over richting de Schillingstraat. Hier sta je oog in oog met het ***graffitikunstwerk van Belin****.*

De bekende Spaanse graffiti-artiest Belin, baseerde zich op de man met de rode tulband (daar zijn we weer 😉). In zijn eigen stijl maakte hij een interpretatie met een link naar de grootmeester van kubisme: Pablo Picasso. 'Van Eyck meets Picasso', een eye-catcher als je via de Maasbrug Maaseik binnenkomt.

Voorbij de Schillingstraat, wandelen we naar rechts, via het wandelpad met zitbankjes, richting het winkelcentrum.

Hier bevond zich vroeger een **Agnetenklooster**. Livina, dochter van Jan van Eyck, trad hier in het klooster en verhuisde waarschijnlijk naar 'het Groot klooster', binnen de stadsmuren. Philips de Goede was haar peetvader en betaalde hiervoor de bruidsschat in 1449. Livina was geboren in Brugge. Er moet toch een bijzondere band met Maaseik zijn om een verhuis van meer dan 200 km te rechtvaardigen, een enorme afstand in die tijd!

Vóór de aanleg van het winkelcentrum werd op deze site archeologisch onderzoek uitgevoerd. Hier bevonden zich vroeger de stadswal en de grachten, dus verwachtte men heel wat archeologische vondsten. Een restant van de stadswal kan je trouwens nog steeds zien aan de linkerkant van het wandelpad (na de garages).

Er werd inderdaad heel wat aardewerk, metaal en glas aangetroffen. Maar het meest bijzondere voorwerp is een 'Agnus Dei' uit de 15de eeuw. Waarschijnlijk is deze via kardinaal Albergati in handen gekomen van Livina, de dochter van Jan Van Eyck.

Wat is een 'Agnus Dei'?
Dit is een medaillon vervaardigd uit de witte was van de paaskaars. Het wordt door de paus gezegend en geschonken aan voorname personen als dank of erkenning.

Wie was kardinaal Albergati?
Zijn naam staat in een biechtbrief van Jan van Eyck die teruggevonden werd in het Vaticaan. In deze brief staat dat Jan Van Eyck en zijn vrouw afkomstig zijn uit het bisdom Luik. Weer een aanwijzing richting Maaseik. Jan Van Eyck heeft trouwens ook een portret van Albergati geschilderd. Op de voorstudie van dit portret staan notities geschreven in Maaslands dialect. De zoveelste link tussen Van Eyck en Maaseik.

Nu we hier toch zijn; bekijk ook de bestrating op het midden van het plein. Hierin vind je de vijfhoekige constructie van **versterkingsmuren** terug. Ook de maquette met de Franse verdedigingswerken verdient even je aandacht.

Via het Lombaertsteegje wandelen we verder.

Wie waren de Lombarden?
De Lombarden waren geldschieters. Als het ware de eerste bankiers van onze streken. Ook hier in Maaseik konden mensen in geldnood bij een **Lombard** terecht.

De middeleeuwse sfeer laat zich in dit stadsdeel nog heel goed voelen. Via de Everstraat en Hepperstraat wandelen we naar de Markt en naderen we onze laatste halte.

Het prachtige **standbeeld** midden op het marktplein is de apotheose van deze wandeling. In 1864 kregen de gebroeders Van Eyck een witmarmeren beeld. Dit werd onthuld door koning Leopold I.

De plaats van het standbeeld was indertijd nog een heikele kwestie. De zogenaamde 'Eikisten' wilden dat de stadseikenboom die hier stond absoluut behouden bleef als symbool van het fiere Maaseik. De 'Van Eyckisten' vonden dan weer dat precies het centrum van de stad een waardige plaats voor het standbeeld zou zijn. Uiteindelijk kwam er een compromis. De boom werd geveld en van het hout werden stoelen gemaakt voor de raadszaal. Zo was er terug vrede in de stad. Het toenmalige hotel op de markt (huisnummer 14) werd vanaf toen 'hotel de Vrede' genoemd.

Natuurlijk verdiende zo'n plechtstatige onthulling door een koning een koninklijk feestmaal.

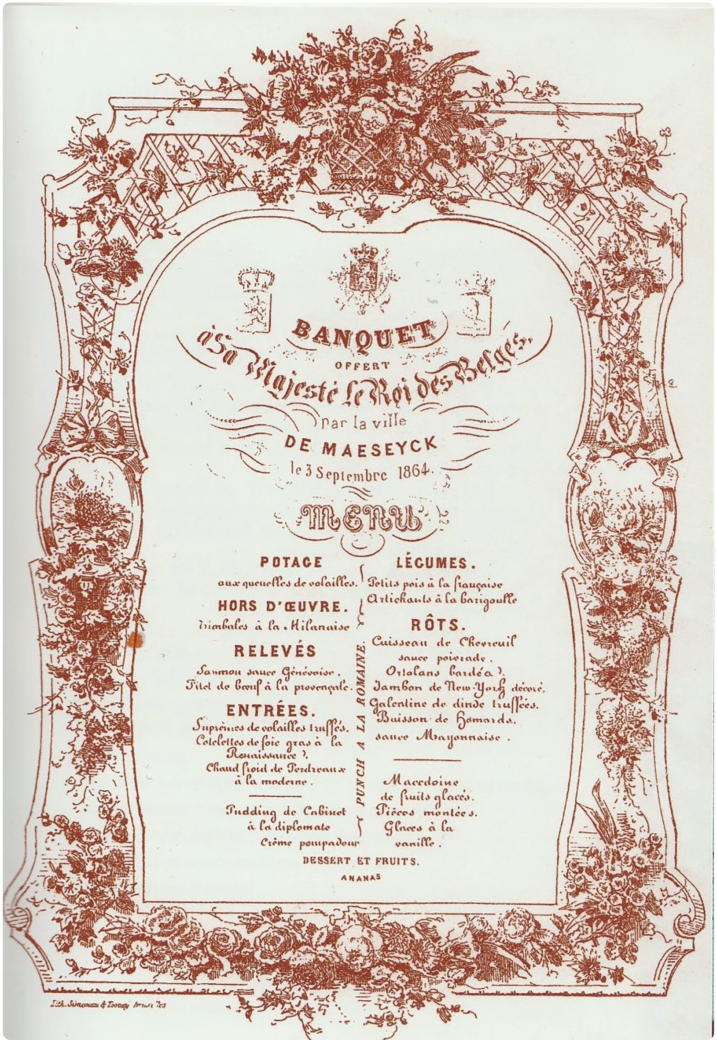
BANQUET
OFFERT
à Sa Majesté le Roi des Belges,
par la ville
DE MAESEYCK
le 3 Septembre 1864.
MENU
POTAGE
aux quenelles de volailles.
HORS D'ŒUVRE.
Timbales à la Milanaise
RELEVÉS
Saumon sauce Génévoise.
Filet de bœuf à la provençale.
ENTRÉES.
Suprêmes de volailles truffés.
Cotelettes de foie gras à la Renaissance.
Chaud froid de Perdreaux à la moderne.
Pudding de Cabinet à la diplomate
Crême pompadour
LÉGUMES.
Petits pois à la flamande
Artichauts à la barigoulle
RÔTS.
Cuisseau de Chevreuil sauce poivrade.
Ortolans bardés.
Jambon de New York décoré.
Galentine de dinde truffées.
Buisson de homards, sauce Mayonnaise.
PUNCH A LA ROMAINE.
Macedoine de fruits glacés.
Pièces montées.
Glaces à la vanille.
DESSERT ET FRUITS.
ANANAS

Heb je van deze wandeling dorst gekregen en wil je alle indrukken even laten bezinken? Ga dan zeker het Van Eyckbier proeven in één van onze gezellige cafés.

Van Eyckbier?
In 2012, naar aanleiding van het 150-jarig bestaan van het standbeeld, kwam het Davidsfonds Maaseik op het idee een bier te brouwen. Peter Croonenberghs, brouwmeester mét roots in Maaseik, werd gecontacteerd en het idee ontstond om die kruiden te gebruiken die op de wonderbaarlijke tuin van het Lam Gods geschilderd staan.
Een mengsel van 17 kruiden werd, na een lang proefproces, gebruikt voor het originele Jan Van Eyck Tripel bier. Naar aanleiding van het Jan Van Eyck in Gent jaar 2020 werd het bier en het etiket gerestyled. Vergeet niet te klinken op onze 'Zjang en Bèr'.

Tip: De doodskop vind je in de rode tulband terug.

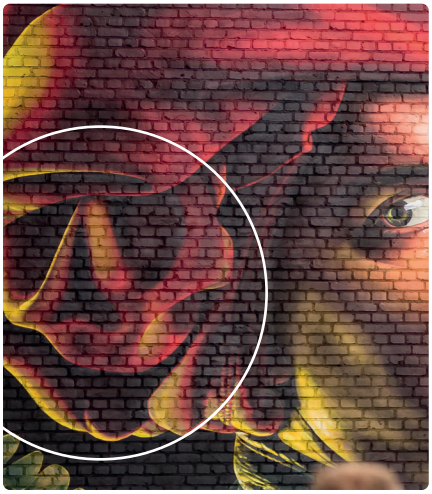

Colofon

Deze wandeling kwam tot stand i.s.m. Gidsenbond Maaseik.
Heb je vragen over de inhoud? Contacteer Visit Maaseik.

V.U. Johan Tollenaere, Lekkerstraat 10, 3680 Maaseik

Van Eyck in Maaseik

ROUTE